

BALAELOPTERA PHYSALUS, EEN VOOR INDIË NIEUWE WALVISCH-SOORT GESTRAND OP NOESA KAMBANGAN

Begin December van het vorige jaar verscheen in de dagbladen een bericht, dat op Noesa Kambangan een groote potvisch van 20 meter lengte gestrand was. Daar het Zoölogisch Museum te Buitenzorg nog geen skelet of schedel van deze soort rijk is, stelden wij ons dadelijk in verbinding met het Hoofd van het Gevangeniswezen op genoemd eiland¹⁾, teneinde te trachten het geraamte van het gestrande dier voor het Museum te verkrijgen. Om te voorkomen, dat het dier opnieuw zou wegspoelen of beschadigd worden, vertrok de heer FRANCK, taxidermist van het Museum, met een tweetal preparateurs in den namiddag van 10 December naar Noesa Kambangan.

Inmiddels ontvingen wij een foto van het gestrande exemplaar door tussenkomst van den assistent-resident te Tjilatjap, waaruit viel op te maken, dat wij hier

De walvisch op het strand van Noesa Kambangan, Dec. 1937.

zeker niet met een potvisch te maken hadden, maar zeer waarschijnlijk met een baleinwalvisch.

Eenige dagen later kregen wij reeds de eerste berichten van den heer FRANCK, die een voorloopige beschrijving gaf en maten van het dier meedeelde. Daar het exemplaar 20 meter lang was en geen tanden in den bek aanwezig waren, moesten wij hier te doen hebben met een der grootste soorten van baleinwalvissen en daar bovendien de buikzijde lichter gekleurd was dan de rugzijde, kwam feitelijk maar één soort in aanmerking, de z. g. vinvisch (*Balaenoptera physalus* L.). Merkwaaardig genoeg had de heer FRANCK echter bericht, dat het beest niet alleen geen tanden, maar ook geen baleinen in den bek had. Dit nu was een groot raadsel, daar er slechts twee groepen van walvisachtigen bestaan, nl. die met tanden in de kaken (de Odontoceti), zooals potvissen en dolfijnen, en die van baleinen voorzien zijn, de baleinwalvissen (de Mystacoceti); een groep, die noch het een noch het ander vertoont, bestaat niet.

Daar de walvisch nog leefde tijdens de aanspoeling en aldoor streng bewaakt

¹⁾ Zooals den lezers wellicht bekend is, staat het geheele eiland onder toezicht van het Gevangeniswezen, daar hier groote strafkolonies voor levenslang gestraften aanwezig zijn en wordt niemand op het eiland toegelaten zonder vergunning.

werd, zoodat het uitgesloten was, dat al het balein door inlandsche strandjutters was weggehaald, deed onze taxidermist nadere nasporingen en bij het afzoeken van de zee werden inderdaad de baleinen ontdekt, die in hun geheel in twee helften (links en rechts), betrekkelijk ver van het lichaam verwijderd, in ondiep water lagen. Hiermede was het raadsel opgelost, maar het is zeker een merkwaardig geval, dat de baleinlijsten in hun geheel van het gehemelte zijn los geraakt en weggespoeld. Dit moet dan gebeurd zijn in den tijd, dat het dier op het strand lag en bij vloed gedeeltelijk onder water kwam.

De nadere gegevens, verstrekt door den heer FRANCK, bevestigden geheel onze voorloopige determinatie. Het betrof hier dus een mooie aanwinst, want de vinvisch was nog nimmer hier in Indië aangetroffen en hoort meer in koudere zeeën thuis. Dit is dus de derde soort baleinwalvisch uit den Indischen Archipel bekend. Van de twee andere soorten, *Balaenoptera musculus* L. en *B. borealis* LESS., is de eerste, waarvan een volledig skelet in het Zoölogisch Museum is opgesteld, ook slechts een toevallige gast hier; alleen de tweede, die veel kleiner blijft, tot max. 16 meter, schijnt zich in onze tropische zeeën meer thuis te voelen.

Over de stranding zelf kunnen nog de volgende bijzonderheden meegedeeld worden. Den 7en December v. j. kwam met den vloed uit oostelijke richting van den Indischen Oceaan de walvisch in de baai van Tjilatjap terecht en kwam toen boven een zandbank voor Karangtengah op Noesa Kambangan te liggen; hij kon door de intredende eb vandaar niet meer weggkomen. Hier werd het dier door personeel van het Gevangeniswezen ontdekt en daar het nog teekenen van leven gaf, werden er vanuit een boot nog 9 schoten op afgegeven, die echter — zooals later bleek — geen van alle eenige uitwerking hadden. In den daarop volgenden nacht werd het monster, dat toen vermoedelijk al dood was, op de kust in de bocht van Karangtengah gedreven, waar het verder onder bewaking werd gesteld.

Den elfden December kwam onze taxidermist ter plaatse en kon hij de situatie voorloopig verkennen; den volgenden dag werd met het skeletteeren begonnen, dat dank zij het beschikbaar stellen door het Gevangeniswezen van meer dan 50 gestraften in twee en een halven dag was afgelopen. Vooral het transport van den zwaren schedel vanaf de plaats van stranding naar den pier te Karangtengah, een afstand van $1\frac{1}{2}$ kilometer, was geen kleinigheid; niet minder dan 35 dragers moesten hierbij te pas komen.

De heer FRANCK had ons reeds eenige uitwendige kenmerken en de kleur van het dier meegedeeld, op grond waarvan wij concludeerden, dat het hier *Balaenoptera physalus* betrof. Deze groote walvisch is nl. gemakkelijk te herkennen aan de zeer typische asymmetrische kleur: terwijl de geheele rugzijde, de linkeronderkaak inbegrepen, donkergrauw is, zijn de onderzijde en de rechteronderkaak witachtig of beenkleurig. Ook de onderkant van den staart en borstvinnen vertoont deze kleur. Merkwaardig is, dat deze ongelijke kleurverdeling ook inwendig is terug te vinden: terwijl nl. de baleinen in den bek aan de linkerszijde geheel blauwachtig zwart zijn, zijn die van het voorste gedeelte rechts weer beenwit.

Verder is deze soort gekenmerkt door de betrekkelijke korte borstvinnen, die ongeveer $\frac{1}{9}$ van de totale lengte bereiken (bij ons exemplaar 2,55 m op 20,10 m). Wat de grootte aangaat, heeft het gestrande dier een zeer behoorlijke lengte, daar als maximum slechts 21 m geldt, hoewel soms ook 25 m wordt opgegeven.

Ofschoon de soort ook uit den Indischen en Pacifischen Oceaan bekend is was zij, toch nog nimmer te voren in onzen Archipel aangetroffen en het komt zeker niet dikwijls voor, dat een dergelijk groot dier als nieuw voor de fauna kan worden vermeld.

Wij willen deze voorloopige mededeeling niet besluiten zonder een woord van oprechten dank aan het Hoofd van het Gevangeniswezen en het personeel van dien dienst op Noesa Kambangan voor de buitengewone medewerking en hulp, die wij in alle opzichten mochten ondervinden en waardoor het mogelijk was in korten tijd deze mooie aanwinst voor ons Museum veilig te bergen.

Buitenzorg.

K. W. DAMMERMAN,